

УДК 338.439.02

В. А. Голян,
д. е. н., професор, директор, Громадська організація
"Європейський аналітичний центр", м. Київ
ORCID ID: 0000-0002-2502-4573
Ю. Б. Заставний,
доктор філософії в галузі економіки, м. Київ
ORCID ID: 0000-0002-9033-8018
Т. С. Миклуш,
к. е. н., м. Львів
ORCID ID: 0000-0003-2522-1478

DOI: 10.32702/2306-6792.2021.19.23

ОРГАНІЧНЕ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ВИРОБНИЦТВО В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: ФІНАНСОВЕ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

V. Golyan,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Director,
Public Organization "European Analytical Centre", Kyiv
Y. Zastavnyy,
PhD in Economics, Kyiv
T. Myklush,
PhD in Economics, Lviv

ORGANIC AGRICULTURAL PRODUCTION IN THE CONTEXT OF DECENTRALIZATION: FINANCIAL AND INSTITUTIONAL SUPPORT

Виявлено, що внаслідок стагнаційних процесів у сільськогосподарському виробництві України на значній площі сільськогосподарських угідь роками не застосовувалися засоби захисту рослин та мінеральні добрива, що сформувало сприятливі передумови для розвитку органічного землеробства, органічного тваринництва та органічного кормовиробництва. Обґрунтовано, що розвиток органічного сільськогосподарського виробництва має базуватися передусім на масштабній біологізації (внесення соломи та приорювання сидератів), вапнуванні та гіпсуванні ґрунтів, внесенні органічних добрив, безплужному обробітку ґрунту, мульчуванні ґрунтів, агролісомеліорації та інших меліоративних заходах. Встановлено, що значні резерви щодо нарощення потужностей органічного сільськогосподарського виробництва мають місце в зонах ризикового землеробства, зокрема на гірських територіях, у зонах осушення та зрошення. Доведено, що вагомим каталізатором нарощення потужностей органічного землеробства та органічного тваринництва на меліорованих територіях є модернізація мережі гідротехнічних споруд, що дасть можливість забезпечити необхідний для повноцінного сільськогосподарського виробництва водно-повітряний режим і відновити традиційну сільськогосподарську спеціалізацію зони осушення та зрошення. Визначено, що поглиблення процесів децентралізації на сільських територіях створює додаткові переваги для розвитку органічного сільськогосподарського виробництва за умови диверсифікації джерел фінансового забезпечення: прямої та непрямой бюджетної підтримки і фінансово-кредитного стимулювання. Дослідження показали, що ефективною інституціональною формою активізації органічного сільськогосподарського виробництва в умовах децентралізації виступає кооперація фермерських та особистих селянських господарств, що дасть можливість підвищити рівень концентрації фінансових ресурсів, необхідних для розбудови матеріально-технічної бази зберігання та первинної переробки органічної рослинницької та тваринницької продукції. Обґрунтовано, що введення додаткових потужностей в органічний сегмент регіонального агропромислового комплексу дасть можливість повернути у сільськогосподарський оборот землі, які тривалий пер-

юд не використовувалися, та зміцнити агроландшафти. Встановлено, що прискорення процесів розширеного відтворення потенціалу органічного сільськогосподарського виробництва в умовах децентралізації виступає вагомим чинником соціально-економічного піднесення сільських територій, оскільки сприяє створенню нових робочих місць та збільшенню надходжень до бюджету місцевого самоврядування, а також забезпечує позитивні зрушення в структурі місцевого господарського комплексу.

It is revealed that due to stagnant processes in agricultural production in Ukraine, plant protection products and mineral fertilizers have not been used on a significant area of agricultural land for years, which has formed favourable prerequisites for the development of organic farming, organic animal husbandry and organic feed production. It is proved that the development of organic agricultural production should be based primarily on large-scale biologization (straw application and green manure ploughing), liming and plastering of soils, application of organic fertilizers, plough-free tillage, soil mulching, agroforestry and other land reclamation measures. It is established that significant reserves for increasing the capacity of organic agricultural production occur in areas of risky agriculture, in particular in mountainous areas, in drainage and irrigation zones. It is proved that a significant catalyst for increasing the capacity of organic farming and organic animal husbandry in reclaimed areas is the modernization of the network of hydraulic structures, which will make it possible to provide the necessary water-air regime for full-fledged agricultural production and restore the traditional agricultural specialization of the drainage zone and irrigation zone. It is determined that the deepening of decentralization processes in rural areas creates additional advantages for the development of organic agricultural production, provided that the sources of financial support are diversified: direct and indirect budget support and financial and credit incentives. Studies have shown that an effective institutional form of activation of organic agricultural production in the context of decentralization is the cooperation of farmers and private farms. Such cooperation will make it possible to increase the level of concentration of financial resources necessary for the development of the material and technical base for storage and primary processing of organic crop and livestock products. It is proved that the introduction of additional capacities in the organic segment of the regional agro-industrial complex will make it possible to return to agricultural turnover land that has not been used for a long period, and strengthen agricultural landscapes. It is established that the acceleration of the processes of expanded reproduction of the potential of organic agricultural production in the context of decentralization is a significant factor in the social and economic recovery of rural areas. As it contributes to the creation of new jobs and increases revenues to the local government budget, as well as provides positive changes in the structure of the local economic complex.

Ключові слова: органічне сільськогосподарське виробництво, безплужний обробіток ґрунту, кооперація, гідротехнічні споруди, місцеві бюджети, зайнятість.

Key words: organic agricultural production, plough-free tillage, cooperation, hydraulic structures, local budgets, employment.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Децентралізація влади та реформа місцевого самоврядування призвели до зміцнення позицій об'єднаних територіальних громад, які отримали значні активи у володіння, користування та розпоряджання у зв'язку із дерегуляцією земельних відносин. Схвалення Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин" [2] дало можливість передати у власність об'єднаних територіальних громад сільськогосподарські землі державної власності поза межами населених пунктів, що значно розширило просторовий базис для формування муніципального сегменту сільськогосподарського виробництва. Створення об'єднаних територіальних громад на основі поєднання потенціалу міських та

сільських поселень створює сприятливі передумови для того, щоб запустити нові потужності в органічний сегмент місцевих агропромислових комплексів. Більше того, створення об'єднаних територіальних громад на основі міських та сільських населених пунктів формує додатковий попит на органічну сільськогосподарську продукцію і дає можливість місцевому самоврядуванню координувати діяльність суб'єктів органічного сільськогосподарського виробництва через передачу у користування сільськогосподарських земель та надання різного роду фінансових преференцій за рахунок коштів місцевих бюджетів. Тобто децентралізація створила додаткові можливості для прискореного розвитку органічного сільськогосподарського виробництва, що за умови формування відповідного інституціонального та фінансового забезпечення надасть нових імпульсів соціально-економічному піднесенню об'єднаних територіальних громад.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У переважній більшості праць вітчизняних вчених органічне сільськогосподарське виробництво розглядається як вагомий фактор екологізації національного АПК та важлива детермінанта зміцнення стійкості агроландшафтів [5—7]. Водночас недостатньо опрацьованими залишаються підходи до формування сучасного фінансового інструментарію підтримки суб'єктів органічного сільськогосподарського виробництва, а також підходи, які стосуються удосконалення інституціонального забезпечення впровадження методів та технологій органічного землеробства, органічного тваринництва та органічного кормо виробництва [1; 3]. Виходячи з передового іноземного досвіду стимулювання розвитку органічних сільськогосподарських виробництв, потребують удосконалення авторські підходи стосовно сертифікації суб'єктів агропромислового підприємства, що застосовують органічні методи та технології, як необхідної інституціональної передумови ідентифікації виробників органічної рослинницької та тваринницької продукції для отримання фінансової допомоги зі сторони держави в рамках бюджетної підтримки національних товаровиробників [4]. Недостатньо ув'язаними є пріоритети фінансового та інституціонального забезпечення органічного сільськогосподарського виробництва з тими перевагами та вигодами, які створює децентралізація для виробників органічної продукції.

ЦІЛІ СТАТТІ

Метою статті є виокремлення пріоритетів фінансового та інституціонального забезпечення органічного сільськогосподарського виробництва в умовах децентралізації, виходячи з природно-ресурсних, виробничо-технічних та інфраструктурних передумов запровадження методів та технологій органічного землеробства, органічного тваринництва та органічного кормовиробництва.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Національний аграрний сектор може отримати значні конкурентні переваги на світових ринках сільськогосподарської сировини та продовольства за умови суттєвого нарощення обсягів експорту органічної сільськогосподарської продукції. В останні роки для прискореного впровадження додаткових потужностей в органічний сегмент національного АПК створилися додаткові інституціональні передумови,

що пов'язані з поглибленням реформи децентралізації, яка забезпечила сприятливі умови для нарощення потенціалу органічного сільськогосподарського виробництва. Отримавши значні площі сільськогосподарських земель поза межами населених пунктів територіальні громади мають змогу маневрувати просторовим базисом розвитку найбільш інвестиційно привабливих видів сільськогосподарського виробництва, якими виступають органічне землеробство, органічне тваринництво та органічне кормо виробництво. Водночас об'єднані територіальні громади по-різному використовували і використовують потенціал росту органічного сільськогосподарського виробництва, що підтверджується значною територіальною неоднорідністю кількості суб'єктів агропромислового виробництва, які впроваджують методи та технології органічного сільськогосподарського виробництва.

Основною ресурсною умовою розвитку усіх підгалузей органічного сільськогосподарського виробництва виступає органічне землеробство, яке базується на застосуванні ґрунтозахисних технологій обробітку ґрунту, зокрема через використання технологій нульового обробітку ґрунту, застосування ґрунтозберігаючих технологій вирощування польових культур в умовах схилених земель України, використання технології смугової оранки. Застосування перерахованих технологій дозволяє сформувати сприятливі умови не лише для органічного землеробства, а й для підвищення ефективності використання матеріально-технічних ресурсів.

Зокрема, застосування технологій нульового обробітку ґрунту дає можливість знизити витрати на вирощування сільськогосподарської продукції, забезпечити прискорене відновлення родючого шару ґрунту, запобігти ерозії ґрунтів, сприяти накопиченню вологи в ґрунті, що позитивним чином вплине на рівень конкурентоспроможності суб'єктів органічного аграрного виробництва та забезпечить зміцнення агроландшафтів.

Використання ґрунтозберігаючих технологій вирощування польових культур в умовах схилених земель України сприятиме поліпшенню агрофізичних властивостей ґрунтів, зменшенню щільності ґрунту; поліпшенню водопроникності, що дасть можливість зберегти високий рівень родючості ґрунтів як середньострокової, так і в довгостроковій перспективі. Застосування технології смугової оранки сприятиме зменшенню кількості операцій та проходів техніки, проведенню в оптимальні строки основних весняно-польових робіт, покращенню

Таблиця 1. Основні показники розвитку органічного землеробства в Україні станом на 31.12. 2019 року

Регіони	Загальна кількість операторів	Загальна площа сільськогосподарських земель (органічних та перехідного періоду), га	Площа сільськогосподарських земель з органічним статусом, га
АР Крим	0	0	0
Вінницька	64	3559	2513
Волинська	19	4564	4424
Дніпропетровська	22	19111	15997
Донецька	1	69	69
Житомирська	34	37623	33141
Закарпатська	18	1166	1080
Запорізька	18	40433	16340
Івано-Франківська	11	576	495
Київська	83	60423	59505
Кіровоградська	12	14478	14366
Луганська	12	0	0
Львівська	32	15104	14495
Миколаївська	45	9430	9216
Одеська	40	49608	41777
Полтавська	27	25755	23564
Рівненська	22	20403	9826
Сумська	7	85	81
Тернопільська	10	10278	10172
Харківська	25	4578	3995
Херсонська	54	84540	58506
Хмельницька	25	12928	12235
Черкаська	16	41428	41253
Чернівецька	4	190	190
Чернігівська	16	11650	11289

Джерело: за даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України.

водно-фізичних властивостей ґрунтів. Тобто створення належних фінансових стимулів та інституціональних передумов для застосування ґрунтозахисних технологій обробітку ґрунту дасть змогу на порядок збільшити масштаби органічного землеробства та упередити екологодеструктивні процеси в аграрному природокористуванні.

Нині спостерігається значна територіальна неоднорідність як в розрізі кількості операторів, які реалізують проекти органічного землеробства, так і в розрізі загальної площі органічних сільськогосподарських земель та сільськогосподарських земель перехідного періоду, зокрема площі сільськогосподарських земель з органічним статусом. Така ситуація пов'язана з тим, що в розрізі областей по-різному реалізуються пріоритети введення додаткових потужностей у сектор органічного землеробства, попри те, що фермерські і особисті селянські господарства завдяки застосуванню органічних технологій змогли б покращити своє фінансове становище. На 31.12.2019 року найбільша кількість операторів, які реалізують проекти органічного землеробства, має місце у Вінницькій (64), Житомирській (34), Київській (83), Миколаївській (45), Одеській (40), Херсонській (54) областях (табл. 1).

Тобто найбільша кількість суб'єктів органічного землеробства спостерігається в регіоні (Київська область), центром котрого виступає найбільший мегаполіс країни. Наявність стабільного ринку збуту органічної сільськогосподарської продукції є вагомим конкурентним перевагою для розвитку органічного сектора сільськогосподарського виробництва. Також в "столичному" регіоні має місце певний рівень розвитку матеріально-технічної бази та інфраструктурного забезпечення первинної переробки органічної сільськогосподарської продукції, що сприяє диверсифікації виробничої програми сертифікованих органічних господарств і створює передумови для розвитку органічного тваринництва. Також наближеність до адміністративного та ділового центру країни спрощує процес позитивного вирішення проблеми сертифікації органічної сільськогосподарської продукції та створює додаткові можливості для встановлення стабільних зв'язків з надійними контрагентами та спеціалізованими комерційними структурами.

Об'єктивною сприятливою передумовою для активізації органічного землеробства виступає рівень природної родючості ґрунтів, що виступає вагомим чинником зменшення капіталомісткості виробництва органічної сільсько-

господарської сировини. Тому не дивно, що порівняно велика кількість операторів органічного землеробства спостерігається у Вінницькій області, яка характеризується одними з найбільш привабливих природно-ресурсних передумов для розвитку високопродуктивного сільськогосподарського виробництва загалом. Також у цьому регіоні високим рівнем розвитку відзначається індустрія переробно-харчових виробництв, що формує фінансові умови для додаткового інвестування проектів налагодження виробництва органічної сільськогосподарської продукції. Тобто в цій області сформувався високий рівень концентрації капіталу у секторі переробно-харчових виробництв, що спрощує завдання залучення приватного інвестиційного капіталу в розбудову матеріально-технічної бази та інфраструктури виробництва, зберігання та первинної переробки органічної рослинницької та тваринницької продукції.

Порівняно велика кількість органічних сільськогосподарських виробництв в областях Українського Причорномор'я зумовлена наявністю значних площ зрошуваних сільськогосподарських угідь, які тривалий період не використовувалися у продуктивному сільськогосподарському обороті, а це найкращий полігон для застосування методів та технологій органічного землеробства. Також у цих областях створюються умови для відновлення традиційної спеціалізації, зокрема овочівництва, але вже на органічній основі. При цьому необхідною умовою запровадження додаткових потужностей в органічний сегмент овочівництва є модернізація та реконструкція мереж гідротехнічних споруд, що вимагає формування сучасних інституціональних форм аграрного бізнесу та диверсифікації джерел інвестиційного забезпечення. Приріст інвестицій в органічне овочівництво можливий на основі кооперації фермерських та соосбистих селянських господарств задля формування матеріально-технічної бази впровадження технологій ґрунтозахисного землеробства та розбудови індустрії зберігання органічної сільськогосподарської продукції.

Прикметною рисою збільшення потужностей в органічному землеробстві є факт того, що значний детермінуючий вплив на створення органічних сільськогосподарських виробництв в цьому регіоні також здійснює наявність великого мегаполіса м. Одеса. Близькість кордонів інших країн, наявність портів та розгалуженої мережі збуту продукції у місті-мільйоннику формують сприятливі інфраструктурні та фінансові передумови для зміцнення сектору

органічного землеробства.

Однак ув'язувати прямий зв'язок масштабів поширення органічного землеробства з природною родючістю домінуючих ґрунтів в тому чи іншому регіоні не варто. Підтвердженням даного припущення є те, що порівняно високий рівень розвитку органічного землеробства спостерігається у Житомирській області, де розвиток органічного сектора сільськогосподарського виробництва набув значного розмаху у зв'язку з поєднанням потенціалу закладів вищої освіти та суб'єктів аграрного підприємництва. У цьому регіоні мають місце великі площі осушених сільськогосподарських угідь, які внаслідок руйнації внутрішньогосподарських мереж гідротехнічних споруд, були виведені з продуктивного відтворення і там не застосовувалися засоби захисту рослин від хвороб та шкідників, а також надмірні обсяги мінеральних добрив. На території осушувальних меліорацій склалися сприятливі умови не лише для розвитку органічного землеробства, а й для органічного тваринництва у зв'язку з наявністю значної площі самозаліснених сільськогосподарських угідь та пасовищ. Модернізація мереж гідротехнічних споруд осушувальних систем дасть можливість звести до мінімуму підтоплення сільськогосподарських угідь, що також є фактором підвищення привабливості розвитку органічного сільськогосподарського виробництва на територіях, які роками були поза продуктивним сільськогосподарським оборотом.

Водночас прямої кореляції між кількістю операторів органічного землеробства та загальною площею органічних сільськогосподарських земель і сільськогосподарських земель перехідного періоду у більшості адміністративних областей не спостерігається. Значні площі органічних сільськогосподарських земель і сільськогосподарських земель перехідного періоду у Запорізькій та Черкаській областях при відносно невеликій кількості органічних виробництв свідчить про великотоварну спрямованість даного сектора сільськогосподарського виробництва в цьому регіоні. У Миколаївській області спостерігається один з найвищих показників активності в секторі органічних сільськогосподарських виробництв і відносно невисока площа органічних сільськогосподарських земель та сільськогосподарських земель перехідного періоду, що свідчить про домінування малих форм аграрного підприємництва в органічному землеробстві. Тому розроблення регіональних та місцевих програм підтримки органічного сільськогосподарського виробництва має стати важливим

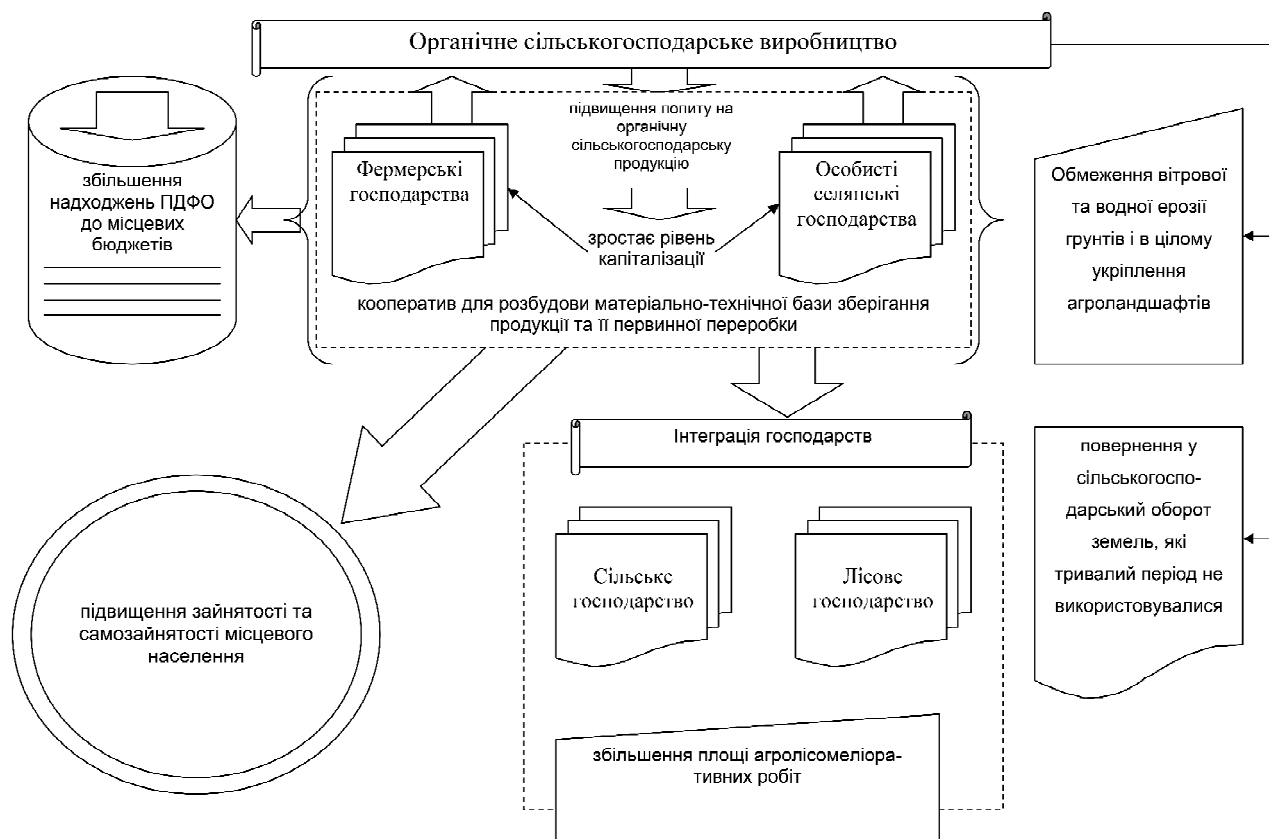

Рис. 1. Органічне сільськогосподарське виробництво в системі соціально-економічного розвитку сільських територій

пріоритетом місцевого самоврядування, зокрема рад та виконкомів новостворених об'єднаних територіальних громад.

Перспективними територіями для запровадження методів і технологій органічного сільськогосподарського виробництва виступають гірські території, в тому числі для розвитку органічного тваринництва. Явним є відставання Івано-Франківської області від більшості адміністративних областей України як стосовно кількості органічних сільськогосподарських виробництв, так і стосовно площі сільськогосподарських угідь, де здійснюється органічне землеробство. Це зумовлено як дефіцитом орних земель у гірській місцевості, так і відсутністю мотивації у сектора фермерських та особистих селянських господарств впроваджувати методи та технології органічного землеробства. Виходячи з того, що в цьому регіоні є надзвичайно сприятливі передумови для розвитку зеленого та сільського туризму, органічне землеробство ще більше зміцнило б даний сегмент сільської економіки. Значною мірою це стосується і Чернівецької області. З огляду на сказане, важливого значення набуває розроблення загальнонаціональної програми підтримки

органічного сільськогосподарського виробництва на гірських територіях.

Важливою інституціональною передумовою зміцнення позицій органічного сектора національного АПК є імплементація у практику регуляторного впливу на суб'єктів аграрного та агропромислового підприємництва інституту сертифікації органічного сільськогосподарського виробництва. Схвалення в останні роки нормативно-правових актів, які регламентують сертифікацію органічного сільськогосподарського виробництва, дало можливість сформувати комплекс інститутів-правил та інститутів-організацій такої сертифікації і наблизити тим самим даний сегмент національного АПК до технічних регламентів та стандартів Європейського Союзу.

В умовах поглиблення процесів децентралізації об'єднані територіальні громади отримали додаткові можливості для введення додаткових потужностей в органічне сільськогосподарське виробництво і мають забезпечити всі необхідні передумови, щоб органічний сектор місцевого АПК став одним з основних каталізаторів соціально-економічного піднесення, в першу чергу сільських територій.

Дослідження показали, що органічне сільськогосподарське виробництво здатне забезпечувати прийнятний рівень капіталізації малих і середніх сільськогосподарських товаровиробників, навіть незважаючи на порівняно невеликі масиви сільськогосподарських угідь. Фактично органічне сільськогосподарське виробництво — це основна конкурентна перевага фермерських та особистих селянських господарств над великими суб'єктами аграрного бізнесу. Ця теза має бути закладена в систему фінансової підтримки органами місцевого самоврядування суб'єктів органічного сільськогосподарського виробництва. Виходячи з низького рівня фінансової самодостатності особистих селянських господарств, вони самотужки не можуть забезпечити необхідний рівень товарності органічної сільськогосподарської продукції. Тому необхідною умовою підвищення ефективності ведення органічного сільськогосподарського виробництва є формування обслуговуючих та збутових кооперативів для розбудови матеріально-технічної бази зберігання продукції та її первинної переробки (рис. 1). Саме кооперація є необхідною інституціональною передумовою для концентрації необхідних фінансових ресурсів для формування матеріально-технічної бази органічного сільськогосподарського виробництва.

Практика господарювання доводить, що впровадження додаткових потужностей органічного сільськогосподарського виробництва в секторі фермерських та особистих селянських господарств створює передумови для структурної перебудови сільської економіки, особливо в зоні ризикового землеробства. Особливо великий потенціал органічне сільськогосподарське виробництво має у фермерських та особистих селянських господарств, ареал діяльності котрих наближений до міських агломерацій, оскільки має місце надійний ринок для збуту готової продукції, як продукції рослинництва, так і продукції тваринництва. Для органів місцевого самоврядування — це вагомий аргумент для того, щоб формувати в структурі місцевих бюджетів спеціальні фінансові фонди щодо підтримки виробників органічної сільськогосподарської продукції, особливо фермерських та особистих селянських господарств.

Нарощення потужностей в органічному сільськогосподарському виробництві також має важливе значення для наповнення бюджетів місцевого самоврядування, що для депресивних сільських територій є основною детермінантою соціально-економічного піднесення. Крім фіскального та бюджетного зна-

чення для розвитку сільських поселень, органічне сільськогосподарське виробництво здійснює вагомий вплив на покращення екологічної ситуації та для збалансування процесів аграрного природокористування. Застосування ґрунтозахисних систем землеробства дозволяє обмежувати вітрову та водну ерозію ґрунтів, що загалом сприяє укріплення агроландшафтів та упереджує численні природоруйнівні процеси.

Тобто створюючи сприятливе інституціональне підґрунтя та формуючи фонди фінансової підтримки виробників органічної продукції, органи місцевого самоврядування тим самим вирішують екологічні проблеми підзвітних територій. Більше того, необхідно формувати фінансовий інструментарій для створення природно-ресурсних та виробничо-технічних передумов переходу суб'єктів аграрного підприємництва на модель органічного сільськогосподарського виробництва шляхом фінансового стимулювання впровадження технологій біологізації землеробства, вапнування та гіпсування ґрунтів, внесення органічних добрив, безплужного обробітку ґрунту, мульчування ґрунтів, агролісомеліорації та здійснення інших меліоративних заходів.

Максимальне використання резервів нарощення потенціалу органічного сільськогосподарського виробництва залежить від комплексності його ведення, тобто поєднання органічного землеробства та органічного тваринництва. Більше того, в разі комплексного розвитку органічного сільськогосподарського виробництва, тобто розвитку як органічного землеробства, так і органічного тваринництва, досягається зменшення рівня розораності сільськогосподарських угідь, що в нинішніх умовах галузевих перегинів (гіпертрофований розвиток експортоорієнтованих видів рослинництва) має вирішальне значення для забезпечення екологічної стійкості біогеоценозів. Органи місцевого самоврядування мають виходити з того, що збільшення потужностей стосовно запровадження ґрунтозахисних систем землеробства дасть можливість зміцнювати стійкість агроландшафтів і тим самим забезпечувати природно-ресурсну основу для поступального збільшення обсягів виробництва якісної сільськогосподарської продукції як у середньостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Органічне сільськогосподарське виробництво виступає одним з найбільш перспективних

сегментів національного АПК, а для об'єднаних територіальних громад воно може виступити одним з основних чинників соціально-економічного піднесення передусім сільських населених пунктів. Воно охоплює органічне землеробство, органічне тваринництво та органічне кормовиробництво. Основними природно-ресурсними та виробничо-технічними передумовами переходу на модель органічного сільськогосподарського виробництва виступають: біологізація землеробства, вапнування та гіпсування ґрунтів, внесення органічних добрив, безплужний обробіток ґрунту, мульчування ґрунтів, агролісомеліорація та інші меліоративні заходи. Створення такого роду передумов потребує фінансової підтримки як зі сторони держави, так і зі сторони органів місцевого самоврядування.

Дослідження показали, що органічне сільськогосподарське виробництво є пріоритетним видом діяльності для сектору фермерських та особистих селянських господарств, які на основі кооперації здатні формувати фінансову основу для розбудови матеріально-технічної бази зберігання та переробки органічної сільськогосподарської продукції. Розвиток органічного сільськогосподарського виробництва є вагомим чинником підвищення зайнятості та самозайнятості місцевого населення, обмеження вітрової та водної ерозії ґрунтів, укріплення агроландшафтів, повернення у продуктивний сільськогосподарський оборот земель, які тривалий період не використовувалися. Саме такі переваги та вигоди від нарощення потужностей органічного сільськогосподарського виробництва мають стимулювати органи місцевого самоврядування формувати в структурі місцевих бюджетів фінансові фонди підтримки виробників органічної сільськогосподарської продукції.

Органи місцевого самоврядування, отримавши у володіння та користування сільськогосподарські землі державної власності поза межами населених пунктів, значно збільшили свої можливості в частині нарощення потенціалу органічного сільськогосподарського виробництва і мають використати всі можливості для забезпечення необхідної інституціональної та фінансової підтримки виробників органічної сільськогосподарської продукції.

Література:

1. Грановська В.Г. Механізми стимулювання розвитку підприємств органічного сектору: адаптація світового досвіду. *Економіка і суспільство*. 2017. № 9. С. 384—390.

2. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1423-20#Text>

3. Зіновчук Н.В., Лесь А.В., Ращенко А.В. Мотиваційні чинники організації органічних сільськогосподарських кооперативів в Україні. *Економіка АПК*. 2016. №9. С. 33—38.

4. Кипоренко В.В. Формування системи сертифікації органічного сільського господарства в Україні. *Агросвіт*. 2014. №24. С. 28—34.

5. Павленко О.П., Лещенко О.Ю. Органічне природне агровиробництво в системі продовольчої безпеки держави та його фінансове забезпечення. *Агросвіт*. 2017. №3. С. 17—24.

6. Федоров М.М., Хомаківська О.В., Корчинська С.Г. Розвиток органічного виробництва: монографія. К.: ННЦ ІАЕ, 2011. 146 с.

7. Шкуратов О.І., Чудовська В.А., Вдовиченко А.В. Органічне сільське господарство: еколого-економічні імперативи розвитку. Монографія. К.: ТОВ ДІА, 2015. 248 с.

References:

1. Hranovs'ka, V.H. (2017), "Mechanisms to stimulate the development of organic sector enterprises: adaptation of world experience", *Ekonomika i suspil'stvo*, vol. 9, pp. 384—390.

2. Verkhovna Rada of Ukraine (2021), The Law of Ukraine "On amendments to some legislative acts of Ukraine to improve the system of management and deregulation in the field of land relations", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1423-20#Text> (Accessed 10 Sept 2021).

3. Zinovchuk, N.V. Les', A.V. and Raschenko, A.V. (2016), "Motivational factors of the organization of organic agricultural cooperatives in Ukraine", *Ekonomika APK*, vol. 9, pp. 33—38.

4. Kyporenko, V.V. (2014), "Formation of the certification system of organic agriculture in Ukraine", *Ahrosvit*, vol. 24, pp. 28—34.

5. Pavlenko, O.P. and Leschenko, O.Yu. (2017), "Organic natural agricultural production in the food security system of the state and its financial support", *Ahrosvit*, vol. 3, pp. 17—24.

6. Fedorov, M.M. Khodakivs'ka, O.V. and Korchyns'ka, S.H. (2011), *Rozvytok orhanichnoho vyrobnytstva* [Development of organic production], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.

7. Shkuratov, O.I. Chudovs'ka, V.A. and Vdovychenko, A.V. (2015), *Orhanichne sil's'ke hospodarstvo: ekoloho-ekonomichni imperatyvy rozvytku* [Organic agriculture: ecological and economic imperatives of development], TOV DIA, Kyiv, Ukraine. *Стаття надійшла до редакції 05.10.2021 р.*